5 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์: ปลดล็อกโครงสร้าง ยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ประเด็นที่ 1: การปฏิรูปโครงสร้างและการกระจายอำนาจ (Structural Reform)

หลักการวิชาการ & หน้างาน: การกระจายอำนาจที่แท้จริงต้องไม่ใช่เพียงการถ่ายโอนภารกิจหรือ “ฝากงาน” ให้ท้องถิ่นทำเพิ่มขึ้น แต่ส่วนกลางต้องส่งมอบทั้ง **อำนาจตัดสินใจ งบประมาณ และอัตรากำลังบุคลากร** ไปพร้อมกัน

แนวทางขับเคลื่อน:

1.1 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) ควรกำหนด **แผนแม่บทด้านผู้สูงอายุ** ที่เป็นเอกภาพ พร้อมพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานหรือกองส่งเสริมผู้สูงอายุในส่วนกลางเพื่อเป็นเจ้าภาพหลัก

1.2 สนับสนุนการปรับปรุงกฎหมายและการจัดสรรงบประมาณให้ อปท. ตามภาระงานและขนาดประชากรจริง (รวมถึงประชากรแฝง) โดยใช้กลไกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย (สสท.) และคณะกรรมการกระจายอำนาจเป็นหลักในการขับเคลื่อน

ประเด็นที่ 2: การปรับปรุงระเบียบและกลไกทางการคลัง (Financial & Regulatory Mechanisms)

หลักการวิชาการ & หน้างาน: งานผู้สูงอายุต้องการความคล่องตัวและนวัตกรรมบริการใหม่ๆ (เช่น ศูนย์บริการกลางวัน Day Care, Dementia Cafe หรือระบบฟื้นฟูชุมชน) แต่ระเบียบการเบิกจ่ายปัจจุบันสร้างความกังวลต่อการถูกตรวจสอบจนเจ้าหน้าที่ไม่กล้าลงทุน

แนวทางขับเคลื่อน:

2.1 จัดทำ **แนวทางตีความการใช้งบประมาณและระเบียบการเงินการคลังเฉพาะด้านผู้สูงอายุของ อปท.** ให้ชัดเจนและยืดหยุ่น

2.2 ยกระดับเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพ อปท. (LPA) ให้ระบุภารกิจด้านผู้สูงอายุอย่างชัดเจน เพื่อเป็นทั้งมาตรฐานการทำงานและ **“เกราะคุ้มครองทางกฎหมาย”** ให้ผู้ปฏิบัติงาน

2.3 บูรณาการงบประมาณระหว่าง สปสช., พม., สถ. และ อปท. เพื่อให้เกิดการใช้งบประมาณพุ่งเป้าและลดความซ้ำซ้อน

ประเด็นที่ 3: การพัฒนาทุนมนุษย์และวิชาชีพ (Human Capital Development)

หลักการวิชาการ & หน้างาน: งานผู้สูงอายุเป็นงานสหวิชาชีพที่ซับซ้อน ไม่สามารถพึ่งพาเพียงจิตอาสาหรือการให้เจ้าหน้าที่เดิมรับภาระเพิ่มโดยไม่มีระบบรองรับได้

แนวทางขับเคลื่อน:

3.1 เสนอต่อคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (ก.ถ.) กำหนด **ตำแหน่งและโครงสร้างอัตรากำลังด้านงานผู้สูงอายุโดยตรง** ใน อปท.

3.2 พัฒนาหลักสูตรมาตรฐาน **“นักบริหารจัดการสังคมสูงอายุแนวใหม่”** ที่เน้นทั้งทักษะวิชาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูล การทำงานแบบ Co-creation และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Mindset) ที่มองผู้สูงอายุเป็นพลัง

3.3 สร้างระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้ดูแล (Caregiver) เพื่อสร้างความมั่นคงในสายอาชีพระยะยาว

ประเด็นที่ 4: การบริหารจัดการบนฐานข้อมูลและนวัตกรรม (Data-Driven & Innovation)

หลักการวิชาการ & หน้างาน: การวางแผนดูแลต้องไม่มองผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมด แต่ต้องจำแนกกลุ่มตามระดับสมรรถนะและความเสี่ยงด้วยเครื่องมือมาตรฐาน (เช่น ADL, MoCA)

แนวทางขับเคลื่อน:

4.1 พัฒนา **แพลตฟอร์มข้อมูลกลาง (Big Data Platform)** ที่เชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพและสวัสดิการข้ามหน่วยงาน พร้อมระบบยืนยันสิทธิที่รองรับประชากรแฝงหรือผู้สูงอายุนอกพื้นที่

4.2 สนับสนุนการจัดทำพื้นที่ทดลองนวัตกรรม หรือ **Sandbox** ใน อปท. ที่มีความพร้อม (เช่น โมเดลข้อมูลเมือง CDDP ของเทศบาลนครขอนแก่น) เพื่อทดลองกติกาและบริการใหม่ๆ ก่อนขยายผลระดับประเทศ

ประเด็นที่ 5: การสร้างระบบการดูแลเชิงป้องกันและระบบนิเวศเมือง (Care Ecosystem & Prevention)

หลักการวิชาการ & หน้างาน: ไม่ควรรอให้ผู้สูงอายุเจ็บป่วยหรือติดเตียงแล้วค่อยดูแล แต่ต้องสร้าง care ecosystem ที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพและการดูแลระดับต้นน้ำ

แนวทางขับเคลื่อน:

5.1 สร้างแนวคิด **“เมืองเพื่อคนทุกวัย” (Age-Friendly City)** ปรับปรุงสภาพแวดล้อม 7 มิติ (ความปลอดภัย, สิ่งแวดล้อม/พื้นที่สีเขียว, เศรษฐกิจ/รายได้, สุขภาพ, ความมั่นคงทางอาหาร, สังคม และเทคโนโลยี)

5.2 ขับเคลื่อนแนวคิด **ชุมชนกรุณา (Compassionate Community)** และการคัดกรองกลุ่มก่อนสูงวัย (Pre-aged อายุ 45 ปีขึ้นไป) เพื่อชะลอภาวะเสื่อมถอยและการพึ่งพิงในอนาคต

กลไกความร่วมมือ: หัวใจสำคัญในการแปลงข้อเสนอสู่การปฏิบัติจริง

บทเรียนสำคัญที่สุดจากเวทีระดมสมองครั้งนี้ ย้ำเตือนว่า **“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือกลไกหลักที่สำคัญที่สุด”** ในการแปลงนโยบายสังคมสูงวัยจากกระดาษไปสู่ชีวิตจริงของประชาชน แต่ท้องถิ่นไม่สามารถเดินหน้าได้เพียงลำพัง

กระบวนการขับเคลื่อนต่อจากนี้ จำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือพหุภาคี ได้แก่:

ระดับนโยบายส่วนกลาง (สถ. / พม. / สปสช. / ก.ถ.): ร่วมกันปลดล็อกกฎระเบียบ จัดสรรทรัพยากร และสร้างเกณฑ์มาตรฐานกลาง

ระดับเครือข่ายท้องถิ่น (สสท. / อบจ. / เทศบาล / อบต.): รวมพลังเสนอแนวทางการแก้ไขกฎหมาย และเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเมือง

ระดับวิชาการและภาคประชาสังคม (มส.ผส. / มหาวิทยาลัย / สสส.): สนับสนุนองค์ความรู้ ถอดบทเรียนพื้นที่ จัดทำคู่มือปฏิบัติงานจริง (Guideline) และยกร่าง Policy Brief สั้นเพื่อสื่อสารตรงถึงผู้กำหนดนโยบาย

บทสรุป: สังคมสูงวัยที่ไม่หยุดอยู่แค่ข้อเสนอ

การเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัยระดับสุดยอดของประเทศไทย ไม่ใช่เรื่องของการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่คือการสร้าง **“ระบบบริการของเมือง”** ที่มีความต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และครอบคลุมคนทุกกลุ่ม

เมื่อส่วนกลางมอบอำนาจ ทรัพยากร บุคลากร และความไว้วางใจ ควบคู่กับการที่ท้องถิ่นปรับบทบาทเป็นผู้จัดการระบบได้อย่างสมบูรณ์ เราจึงจะสามารถสร้างเมืองที่ทำให้ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ได้รับหลักประกันว่าจะสามารถ **“อยู่ดี แก่ดี และตายดี”** ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในบ้านและเมืองของตนเองอย่างแท้จริง

จัดทำและเรียบเรียงโดย: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)